

Nr 98.

Av fru **Andrén m. fl.**, om *rationalisering i kostnadsbesparande syfte av skolmåltidsverksamheten.*

Det har förflutit mer än sex år sedan de nya statsbidragsbestämmelserna angående skolmåltiderna trädde i kraft, och det bör därför nu finnas goda möjligheter att bilda sig en uppfattning om hur denna reform i praktiken verkat. Detta var också syftet med den enquete beträffande skolmåltiderna, som Folkpartiets kvinnoförbund förra året genomförde och som omfattade sammanlagt 128 olika kommuner.

De inkomna svaren gav först och främst belägg för att skolmåltidsreformen som sådan rönt stor uppskattning av såväl målsmän och barn som skolans representanter. Enqueten visade emellertid också att bespisningens organisation i högsta grad varierar på olika orter och att som följd därav bl. a. kostnaderna blivit mycket växlande. En annan erfarenhet är att statsbidragen — som enligt bestämmelserna ju utgår i viss relation till kommunens skatteunderlag per invånare — på grund av inkomsternas ökning i de flesta kommuner blivit allt mindre per portion räknat, ett förhållande som för kommunerna medfört betydligt större ekonomiska bördor än som vid reformens genomförande förespeglades dem. Därtill kommer att dessa statsbidragsbestämmelser på grund av sin snäva formulering tvingat kommunerna till en typ av mathållning (lagad mat, smörgås och mjölk), vilken ofta blir avsevärt dyrare än vad som motsvarar dess näringsfysiologiska värde. Över huvud taget ger enqueten ett bestämt intryck av att skolmåltidernas kostnader ställer sig anmärkningsvärt höga och detta även i förhållande till kommunernas övriga sociala utgifter.

En i annat sammanhang nyligen offentliggjord undersökning¹ ger också ett tydligt belägg för skolmåltidernas stora kostnader. Denna undersökning visar att varje portion i genomsnitt för hela landet i dag kostar 1 à 1:10 kr. I denna kostnad är förutom utgifterna för själva maten och bespisningspersonalen även inräknade utgifter för lokalerna och deras utrustning.

Innevarande läsår deltar i bespisningen ca 540 000 barn — huvudsakligen från folkskolan men även från en hel del högre skolor — vilket utgör ca 58 % av samtliga barn i skolorna detta läsår. Eftersom varje i bespisningen deltagande barn i regel erhåller ca 200 kostnadsfria måltider per år, kan den totala utgift, som innevarande läsår måste täckas av skattemedel, för hela landet beräknas till minst 108 milj. kr. Härav betalar kommunerna något mera än $\frac{2}{3}$ och staten resten. Fullt genomförd skulle bespisningen med dagens priser för hela landet närma sig en årskostnad av 200 milj. kr. Denna totalkostnad är väsentligt högre än vad man vid reformens genomförande räknade med, även om hänsyn tas till penningvärdets försämring under mellantiden.

¹ Svenska Läkartidningen 1952 (nr 51), Fil. lic. Orvar Josephsson: "Skolmåltiderna onödigt dyra?"

Med dessa siffror för ögonen frågar man sig helt naturligt, om icke rationaliseringsåtgärder är möjliga som kan leda till väsentliga besparingar utan att därför reformens syfte behöfde äventyras. Enligt vår mening är denna fråga av så stor vikt, att en allsidig undersökning härav är påkallad.

En sådan undersökning bör i första hand ta sikte på åstadkommande av en näringsfysiologiskt tillfredsställande och för barnens tänder lämplig kost inom rimlig kostnadsram. Man har därvid inte bara att ta hänsyn till själva maten utan även till formerna för dess tillagning och servering. Vad matsedlarna angår torde man kunna tänka sig andra typer av skolmåltider än den nu förekommande "lagade maten". Den danska skolfrukosten, s. k. smørrebrød bestående av smörgås med pålägg, mjölk och frukt, har t. ex. ett lika stort kalorivärde som vårt lagade mål men kostar väsentligt mindre, bl. a. på grund av att den kräver betydligt enklare lokaler och mindre arbetskraft. Självfallet bör måltidstypen anpassas efter barnens behov och befolkningens måltidsvanor inom resp. kommuner, vilket dock även förutsätter mindre snäva statsbidragsbestämmelser än de nuvarande. Ett effektivt utnyttjande av den moderna konservindustriens resurser synes likaså kunna medverka till matkostnadernas nedbringande. En viktig faktor i detta sammanhang är dessutom den av bespisningspersonalen tillämpade arbetstekniken. Slutligen är lokalernas planläggning och inredning av stor betydelse för skolmåltidsverksamhetens ekonomi och för beskaftenheten av den mat som serveras. Det gäller här att rätt avväga såväl lokalernas storlek som tekniska utrustning efter måltidsverksamhetens omfattning. Samtidigt bör eftersträvas att på de ställen, där större anläggningar visar sig behöfliga, dessa även i möjligaste mån användes för andra lämpliga ändamål i syfte att till fullt utnyttja de i anläggningarna investerade medlen.

Av det föregående har framgått att skolmåltidsverksamheten redan i sin nuvarande omfattning (58 %) drar en sammanlagd utgift av betydligt över 100 milj. kr. per år. Med tanke på denna höga kostnad och med hänsyn till att nära hälften av landets skolbarn ännu icke kommit i åtnjutande av förmånen av fria skolmåltider, synes det oss vara nödvändigt att undersöka, om man icke genom olika rationaliseringsåtgärder kan nå fram till avsevärda besparingar utan att därför göra avkall på kravet på en ur närings- och andra synpunkter fullgod skolmåltid.

Med stöd av det anförda får vi härmed hemställa,

att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om en allsidig undersökning rörande skolmåltidsverksamhetens rationalisering med avseende främst på kosten, arbetets organisation samt lokalernas planläggning och utrustning i syfte att — med fasthållande av kravet på en fullvärdig skolmåltid — nedbringa kostnaderna.

Stockholm den 23 januari 1953.

Ingrid Andrén.

John R. Anderson

Ruth Ager.

i Sundsvall.

Helga Sjöstrand.

Bertil von Friesen.